

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК II

Рівне – 2014

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. II / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2014. – 120 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;
БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;
КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);
КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;
КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;
РОМАНИШИНА Н.В., кандидат філологічних наук, доцент;
ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕЗНОСКО ЮЛІЯ	
Детективний сюжет у романах Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада».....	7
ЄВГЕЙЧУК ОЛЕНА	
Вивчення художнього твору в контексті творчості письменника як складова навчально-методичної системи	12
КОСТЮКОВИЧ ЯНА	
Експресіоністична модель творчості Осипа Турянського: автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні»	15
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА	
Авторська модель героя у романі В. Винниченка «Лепрозорій».....	19
КУТІНОВА МАРІЯ	
Дискурс містичного у повісті «Віки плывуть над Києвом» Антона Нивинського	25
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА	
Осмислення традиційної культури у романі Марії Матіос «Солодка Даруся»	29
МИСЮК ОЛЬГА	
Сучасна дитяча література у просторі Інтернету	34
МІНІЧ ОЛЬГА	
Своєрідність любовних історій у прозі Люко Дашвар	39
ОЛЕКСЮК АНТОНІНА	
Місто Рівне: концептуалізація топосу на літературній мапі («Рівне / Ровно (стіна): нібито роман» (2001) Олександра Ірванця).....	42
ПАНАЦУК ІРИНА	
Репрезентація національних характерів у романі Івана Нечуя-Левицького «Князь Ієремія Вишневецький».....	46
ПАРХУТА ЮЛІЯ	
Інтеграція навчального процесу як дидактична умова підвищення якості освіти школярів	50
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Інваріанти постаті жінки-матері у творах Володимира Винниченка (на основі драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та роману «Записки Кирпатого Мефістофеля»)	53
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Родинні драми у романі Люко Дашвар «Мати все»	58

РАДЧИК МАРИНА	
Незавершені «Вальдшнепи» М. Хвильового як генератор нових культурних смислів: повість «Аглая» А. Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов)	61
РЕГРУТ ПАВЛО	
Роздвоєння особистості у психологічних студіях Миколи Хвильового та Михайла Коцюбинського	66
РОЗГОН КАТЕРИНА	
Психоаналітичні ідеї в літературі високого модернізму 1920-х років (повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича)	72
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Минуле крізь призму приватного досвіду (роман Володимира Лиса «Століття Якова»)	77
СОЗОНІК МАРІЯ	
«День гніву» Юрія Косача: літературна версія воєнного роману	82
СТРАВІНСЬКА ОКСАНА	
Вивчення творчості І. Нечуя-Левицького в школі як методична проблема	88
ТКАЧУК ВАЛЕРІЯ	
Постать інтелігента в контексті естетичних пошуків української модерної літератури	91
ШОСТАК ОЛЬГА	
Новела Івана Франка «Сойчине крило» – твір про еміграцію й декадента	96
ЯКОВЛЕВА ОЛЕКСАНДРА	
Новела Тані Малярчук «Жінка і її риба» крізь призму «Закону Борхеса».....	105
<i>Шевченківський конкурс студентських наукових робіт</i>	
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Постать жінки-матері у творах Тараса Шевченка.....	109
САЙКО ОЛЕНА	
Бунтівник як героїчна модель Тараса Шевченка («Гайдамаки») та Михайла Коцюбинського («Дорогою ціною»).....	113
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Жанр псалмів у поетичних доробках Тараса Шевченка та Петра Карманського	117

CONTENTS

BEZNOSKO JULIJA Detective devieces in plot of the novels <i>Imitatzija (Imitation)</i> and <i>Zrada (Betrayal)</i> by Yevgeniya Kononenko	7
YEVHEICHUK OLENA Context of Writer's Creative Works in Teaching of Fiction to Be an Element of Methodical System	12
KOSTYUKOVYCH JANA Expressionistic Mode of Osyp Turyanskyi's Writings: Autobiographical Narrative in <i>Poza mezhamy bolyu. Kartyna z bezodn'i</i> (<i>Out of pain limits. Painting from a Abyss</i>)	15
KOSHYNSKA TETYANA Author Model of Hero in Novel <i>Leprosarium</i> by Volodymyr Vynnychenko	19
KUTINOWA MARIYA Discourse of mystique in romance <i>Wiky plywut nad Kyiv'om</i> (<i>Ages to be passing beyond Kyiv</i>) by Antyn Nyvynskyi	25
MAIDANETS OLGA An Idea of Traditional Culture in Novel <i>Solodka Darusya (Sweet Darusya)</i> of Mariya Matios	29
MYSYUK OLGA Contemporary Children Literature in Internet Media.....	34
MINICH OLGA Original Elements in Love Stories of Lyuko Dashwar's Prose.....	39
OLEXYUK ANTONINA Rivne a Town: to Write down a Concept Having Got from the Topos on Literary Map	42
PANASCHUK IRYNA Representation of Nation Characters in Novel <i>Jeremiah Vyshnevezkyi the Prince</i> by Ivan Nechui-Levytskyi	46
PARCHUTA JULIYA Integration in Teaching Process as Didactic Basis to Rise Level of Pupil Education.....	50
PAKHNIUK KATHERYNA Invariants of a Mother-figure in Volodymyr Vynnychenko's Writings	53
PYLYPCHUK OLENA Family Conflicts in Novel <i>To be Possessed Everything</i> by Lyuko Dashwar.....	58

RADCHYK MARYNA

Unfinished Novel *Valdshnepy (Woodcocks)* by M. Hvylovyi to Be a Generator of New Cultural Senses: Tale *Aglaya* by A. Sokhola and Film *Valdshnepy (Woodcocks)* by Producer O. Muratov..... 61

REHRUT PAVLO

An Idea of Split Personality in Psychological Fiction of Mychola Hkvylovyi and of Mychailo Kotsyubynskyi..... 66

ROZGON KATHERYNA

Psychoanalytic Theses in Fiction of High Modernism in 1920-th Years (Tale *Smert' (Death)* by B. Antonenko-Davydovych)..... 72

ROZEMBOVSKA IANNINA

Past in the Light of Personal Experience (Novel *Stolittya Jakova (The Century of Jacob)* by Volodymir Lys) 77

SOZONIK MARIA

Den Hniwu (Dies Irae) by Yuriy Khosach as fiction version of battle novel..... 82

STRAWINSKA OXANA

Problem with Methods in School Teaching of Creative Works by I. Nechui-Levytskyi..... 88

TKHACHUK VALERIYA

Figure of Intellectual in Context of Aesthetics Tendencies of the Ukrainian Contemporary Literature..... 91

SHOSTAK OLGA

Short Story *Soichyne Khrylo (Jay Wing)* by Iwan Franko Is an Writing about Emigration and Figure of Decadent..... 96

YAKOVLEVA OLEXANDRA

Short Story *Zhinka ta jiji ryba (Woman and Her Fish)* by Tanya Malyarchuk in Prism of *Rule of Borges*..... 105

Contest of Student Study Dedicated to Anniversary of Taras Shevchenko's Birth

PAKHNYUK KATHERINE

Mother-figure in Shevchenko's Writings..... 109

SAIKO OLENA

Rebel as Hero Mode in Texts *Hajdamaky (Insurgents)* by Shevchenko and *Dorohoyu Tsinoyu (It Costs Dear)* by Mychailo Kotsyubynskyi..... 113

YAROSH TETYANA

Genre of Psalms in Poetry be Taras Shevchenko and Petro Karmanskyi..... 117

Марина Радчик

Науковий керівник – канд. філол. наук Бестюк І.А

**НЕЗАВЕРШЕНІ «ВАЛЬДШНЕПИ» М.ХВИЛЬОВОГО ЯК
ГЕНЕРАТОР НОВИХ КУЛЬТУРНИХ СМИСЛІВ:
ПОВІСТЬ «АГЛЯЯ» А.СОКОЛА ТА ХУДОЖНІЙ ФІЛЬМ
«ВАЛЬДШНЕПИ» (РЕЖИСЕР О.МУРАТОВ)**

Авторка статті акцентує увагу на літературній та кінематографічній версіях завершення класичного роману «Вальдшнепи» М.Хвильового, – повість «Агляя» А.Сокола та фільм «Вальдшнепи» режисера О.Муратова, що відповідно продукують моделі інтертекстуальної та інтермедіальної компаративістики.

***Ключові слова:** архітекст, інтертекстуальність, інтермедіальність, містифікація, стилізація.*

*The author of the article focuses on the literary and cinema versions completion classic novel **Woodcock** M.Hvylovoho, – novel **Aglaia** A.Sokola and film **Woodcock** by O.Muratova that produce model according intermedial and intertextual and comparative studies.*

***Key words:** arhitekst, intertextuality, intermedialnist, hoax, styling.*

З позиції сьогодення життєтворчість Миколи Хвильового сприймається як велика містифікація, дешифрувати яку намагалися найавторитетніші науковці (В. Агеєва, Т. Гундорова, Г. Грабович, М. Жулинський, Л. Плющ, Я. Поліщук та інші). Поміж іншими знаковими творами «Вальдшнепи» інтригують особливо: незавершеність та приховані міжтекстові зв'язки цього роману генерують, своєю чергою, нові тексти – повість «Агляя» Артема Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов). У пропонованій статті ставимо за мету артикулювати своєрідність літературної та кінематографічної версії завершення класичного роману «Вальдшнепи» М.Хвильового, що відповідно продукують моделі інтертекстуальної та інтермедіальної компаративістики.

«Спрагу експериментування» [9, 160] Миколи Хвильового-прозаїка засвідчує його націленість на гру з читачем, провокування його «активної» читацької позиції, зокрема через різні форми інтертекстуальності, від алюзій та ремінісценцій, самоцитацій до стилізацій та містифікацій. Роман «Вальдшнепи» – один із найбільш інтригуючих творів Хвильового, з огляду не тільки на «надзвичайну закодованість письма» (Дж. Мейс) [9, 161], а й – історію цього твору (як відомо, до наших днів збереглася тільки перша частина). Можна стверджувати, що на таку *міфізацію* свій твір прирік сам митець, з огляду на такі факти. По-перше: приховуючи за «любовно-курортним» жанром дражливі національно-політичні ідеї, суголосні з його памфлетом «Україна чи Малоросія?». По-друге: тавруючи в памфлетах «достоєвщину», у «Вальдшнепах» вибудовує міжтекстову комунікацію з творами «Брати Карамазови» та «Ідіот» Федора Достоєвського; при цьому втілюючи у постаті «вальдшнепівського» Дмитрія риси всіх трьох братів

Карамазових Достоевського – Дмитрія, Івана й Альоші, – це по-третє. По-четверте: тематизуючи в образі лінгвіста Вовчика свого приятеля-«ваплітянина» Майка Йогансена [4], а психопортрет головних героїв Дмитрія Карамазова та Аглаї наповнюючи власними рисами, формуючи, таким чином, «символічну автобіографію» (Г. Грабович), – і це по-п'яте.

Відтак, на початок ХХІ віку, окрім активної наукової, незавершений роман М. Хвильового здобувся і на креативну рецепції, – маємо на увазі художній фільм «Вальдшнепи» (режисер Олександр Муратов (1996 рік)) та повість «Аглая» Артема Сокола, жанр якої верифікують по-різному: літературна містифікація [1], повість-алюзія [1], повість-сиквел [6], повість-палімпсест [5], повість-продовження і повість-полеміка [10, 10]. (Принагідно зазначимо, що інтелектуально-ігровий жанр літературної містифікації у сучасному літературознавстві – знаковий: маємо на увазі інтерпретацію життєтворчості Богдана Ігоря Антонича у романі «Дванадцять обручів» (2003) Юрія Андруховича та Володимира Свідзінського у романі «Свідок» (2007) Варвари Жукової).

Артем Сокол, наслідуючи методу класика, вдаючись до стилізації та містифікації, створює «“ореол таємничості” навколо власної загадкової персони» [10, 104]. Інтригує читачів і автор передмови Ростислав Семків, зазначаючи: «“Аглая” є не романтичним продовженням незавершених «Вальдшнепів», не дописаним геппі-ендом роману, в якому щасливого завершення просто не могло бути, а переграванням колізій роману Хвильового в нових умовах, суперечкою з класиком, альтернативою його поглядам» [10, 8]. Незавершені «Вальдшнепи» генерують нові смисли. У проблемно-тематичному полі повісті – осмислення ідей національно-культурного відродження України, автор, протиставляючи покоління «батьків і дітей», доводить типологічну подібність «розстріляного відродження» 1920-х (художній час роману «Вальдшнепи») та «придушеного відродження» 1960-х років (художній час повісті «Аглая»).

В осмисленні інтертекстуального діалогу «Аглаї» Артема Сокола й «Вальдшнепів» Миколи Хвильового трансформуються отримані й породжуються нові смисли. Події повісті розгортаються у Харкові на початку 60-х років ХХ століття. Головні персонажі – нащадки героїв роману М. Хвильового. Із повісті дізнаємося, як склалися долі не лише Аглаї, Дмитра Карамазова, професора Вовчика й тьоті Клави з «Вальдшнепів», а й їхніх дітей: Аглаї, Миті, Валіка, що є головними героями нового твору (син Аглаї Митя та дочка Дмитра Карамазова – Аглая (автор повісті використовує літеру г з метою розрізнення двох Аглай)).

Повість розпочинається тим, що жінка в чорній сукні, з сивим волоссям, в окулярах – Аглая, прийшла на занедбане кладовище – на могилу Дмитра Карамазова. У версії Сокола «вальдшнепівські» подружжя презентують «втрачене покоління»: якщо Дмитрій та Аглая втілюють те «старе покоління», що не домоглося перемоги національної ідеї, зламані системою (Дмитрій Карамазов покінчив життя самогубством), то професор Вовчик і тьотя Клава – сім'я пристосуванців, міщан, заляканих совєцькою

владою, які оправдовуються так: «ми образ навиворіт: куди повернеш там ми і будемо. Ми з душею поломаною, з життям покаліченим...» [10, 65]. Життєва позиція їхнього сина Валіка протиставлена «батькам».

Художній час повісті – період хрущовської «відлиги» – знаковий час, коли нова генерація визнає безнадійність радянської сучасності, герої переконані, що «це шлях не в майбутнє, це дорога в нікуди» [10, 55]. Митя й Аглая, Вілій та Валік – юнаки, які прагнуть відродження української нації і докладають до цього значних зусиль. Вони належать до категорії принципово нових героїв свого часу, що віднайшли свободу і позбулися батьківського страху.

Утопічним у творі є острів Надія, – символ національно-культурних сподівань. Це територіально обмежений локус нового покоління. Вхід для старого покоління заборонений. Тут, на острові, збирається «генерація, яка хоче порвати з минулим». Вони навіть відзначають 14 липня (за аналогією до національного свята у Франції, повалення тиранії: взяття Бастилії 14 липня 1789 року). Василь Голобородько слушно називає повість А.Сокола першим твором про рух шістдесятників, про епоху розквіту самвидаву [5].

Незалежні 1990-ті ввійшли в літературно-культурну пам'ять України художнім фільмом «Вальдшнепи» (1996 року), – режисер Олександр Муратов запропонував власну художню версію незавершеного роману 1920-х років. «Я дописав спалені “Вальдшнепи”» – ділиться в інтерв'ю режисер, – «Хвильовий другу половину свого роману «Вальдшнепи» спалив, бо злякався, що сказав там те, чого не можна було на той час вільно висловлювати. Мені вдалося відновити цю втрачену частину для фільму. Найцікавіше, що люди, яким Хвильовий давав читати роман повністю, казали мені, що я зробив дуже схоже на оригінал. Мені було неважко зрозуміти себе на його місці і стати ним на ту хвилину. Головні колізії другої частини я знав завдяки Володимирі Сосюрі і Олександрі Довженкові, які читали її. Вони дуже приблизно пам'ятали зміст, але я відновив роман, бо знав усю творчість Хвильового» [3].

В основі кіносюжету О. Муратова – репрезентація першої частини роману, що містить, проте, і відхилення від літературного тексту: служниці (яку Хвильовий порівнював із героїнею новели М. Коцюбинського «Сміх») у фільмі немає, а є бабуся і її онука Марійка, батьків (куркулів) якої ліквідували більшовики (дитина пережила психологічну травму, ставши свідком убивства батьків). Такі відмінності зумовлені тим, що кінематограф не ставить за мету буквалізувати літературний сюжет у кіносценарії. Режисер теж постає творчим читачем, пропонує власне бачення роману М. Хвильового, – цікаве і дещо передбачуване завершення історії Дмитрія Карамазова. Фільм розпочинається як і роман: товариш Вовчик зі своїм ловеракром Джеррі прибули у «колись заштатний городок, що стоїть від Не-Парижа за шістсот, приблизно, кілометрів» [10, 129] до сімейства Карамазових на відпочинок. Тут вони зустріли «дачниць»: тьотю Клаву і її племінницю Аглаю, які, буцімто, також приїхали відпочити разом з чоловіком тьоті Клави Євгеном Валентиновичем. Таємнича інтрига,

пов'язана з героями роману, у фільмі дешифрується: так, у кіноверсії розкривається таємнича особа Євгена Валентиновича, який виявляється агентом ЧК. Викрито секрет походження Аглаї та тьоті Клави – це не звичайні собі миргородські жіночки, а чекістки-звabниці, що мають на меті ліквідувати Дмитрія Карамазова як «неблагодійного» й «колеблющогося партійца», при цьому маніпулюють товаришем Вовчиком. Розгортається детективний сюжет. Загадкові жінки маскуються, граючи роль звabниць, провокують, шантажують і змушують лінгвіста вбити Карамазова. У кінорозв'язці обіграно біографічні факти: захоплення полюванням Хвильового та епохальний суїцидальний акт. Під час полювання Дмитрій у суперечці з Вовчиком випадково натискає на курок рушниці і нібито вбиває себе. Районна міліція констатувала нещасний випадок; Вовчик, повернувшись до Харкова, застрелився у лісопарку. Дмитра Карамазова урочисто поховали як героя революції і громадянської війни [11].

Така версія фіналу в інтерпретації Муратова очікувана, адже саме так завершується друга частина, яку свого часу читав Ю. Лавріненко: «Доля Карамазова виявилась трагічною. Ніби пророкуючи /.../ свою власну долю, Хвильовий в останній частині /.../ закінчує лінію Карамазова самогубством» [10, 126]. Режисер, «дописуючи» кінцівку літературного тексту, розширює сюжет твору на рівні візуального наративу. Кінотекст не є безпосередньою адаптацією роману: в основі візуальної презентації літературного матеріалу «втїлено принцип трансформаційності, психологічних метаморфоз» (за Теннесі Вільямзом) [12, 36]. Йдеться про перепрочитання, кіноінтерпретацію класики. Відтак, маємо змогу спостерігати за провокаційним ігровим характером презентації фікційного світу в інтерпретації О. Муратова, в якому зреалізовано так звану кореляцію текстів.

Отже, незавершені «Вальдшнепи» не тільки акумулюють своєрідний культурний код, а й генерують нові смисли – на рівні інтермедіальності (художній фільм «Вальдшнепи», режисер Олександр Муратов (1996 рік)) та на рівні інтертекстуальності (повість «Аглая» Артема Сокола). Ідея національного відродження поєднує ці три твори: версії «розстріляного відродження» 1920-30-х рр. (роман М. Хвильового), «придушеного відродження» 1960-х (повість А. Сокола) та художній фільм О. Муратова, відзнятий у період нового відродження – незалежної України 1990-х рр. Таким чином і для А. Сокола, і для О. Муратова характерна тенденція до реабілітації культурної традиції, що суголосна з творчою традицією самого М. Хвильового.

Джерела

1. Бахтаров А. «Вальдшнепи» Миколи Хвильового спроба реінкарнації: [Сокіл Артем. Аглая. Микола Хвильовий. Вальдшнепи] / А.Бахтаров // Слово і час. – 2010. – №9. – С. 104 – 105.
2. Брюховецька Л. Література і кіно: проблеми взаємин: літературно-критичний нарис / Л.Брюховецька. – К. : Рад. письменник, 1988. – 183 с.
3. Брюховецька Л. Олександр Муратов: людина зблизька / Л.Брюховецька [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ktm.ukma.kiev.ua/-show_content.php?id=1253.
4. Васьків М. «Вальдшнепи» М.Хвильового як фрагмент завершеного роману. Проблеми інтерпретації й інтертекстуального прочитання / М.Васьків // Слово і час. – 2009. – № 5. – С. 24 – 38.
5. Голобородько В. Повторення минулого в сучасному [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/11/04/povtorennja-mynuloho-v-suchasnomu>.
6. Жук О. По колу Аглаї (Перший літературний сиквел: письменник, що заховався за псевдонімом Артема Сокола, написав продовження «Вальдшнепів» Миколи Хвильового) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1629/164/57408>.
7. Коцарев О. Повість «Аглая»: Спроба продовжити «Вальдшнепи» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.litgazeta.com.ua/node/574> або: Українська літературна газета. – 2010. – №7 (13). – С. 3.
8. Нестелеєв М. Продовжити заборонене і знищене [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/review/5768.
9. Поліщук Я. Голос командора // Я. Поліщук. Пейзажі людини. – Харків : Акта, 2008. – С. 160 – 178.
10. Сокіл А. Аглая. Хвильовий Микола. Вальдшнепи / А. Сокіл. – К. : Смолоскип, 2010. – 222 с.
11. Фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов (1996) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kalusz.io.ua/v7cdf1530e011e0e66b0c5076e193d-7ff>.
12. Уильямс Т. Мемуари / Т.Уильямс; пер. с англ. А.Чеботаря. – М. : Аван-титул: Олма-Пресс, 2001. – 352 с.